

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI APIE LIETUVOS VALSTYBĖS VALDOMŲ ĮMONIŲ VEIKLĄ 2024/2025 METAIS

1. 2024 metų pabaigoje veikusių valstybės valdomų įmonių (VVI) skaičius nuosekliai mažėjo (lyginant su 2023 metų laikotarpio pabaiga, sumažėjo 4 įmonėmis) – buvo analizuojami 33 įmonių finansiniai ir veiklos rezultatai. Nuo 2024 metų pradžios iki 2025 metų I ketvirčio pabaigos vyko šie pokyčiai:

- 2024 m. sausio 2 d. Valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“ pertvarkyta į viešąją įstaigą;
- 2024 m. kovo 7 d. UAB „Toksika“ baigė konsolidavimą su kita valstybės valdoma įmone UAB „GVT LT“. Padidinus „Toksikos“ įstatinį kapitalą, valstybė į bendrovę įnešė 100% GVT LT akcijų, už kurias įsigijo daugiau „Toksikos“ akcijų. Valstybei priklausančių akcijų dalis padidėjo nuo 92,51 proc. iki 94,56 proc. Šias akcijas patikėjimo teise valdo Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija;
- Įvykę pardavimo sandoriai:
 - 2024 m. kovo 12 d. pasirašyta UAB „Šilutės veislininkystė“ 96,50 proc. valstybei priklausančių akcijų pirkimo–pardavimo sutartis;
 - 2024 m. birželio 21 d. pasirašyta bendrovės „Šilutės polderiai“ valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų (81,02 proc. paketas) pirkimo-pardavimo sutartis. Turto banko viešajame aukcione šias akcijas už beveik 700 tūkst. eurų įsigijo bendrovė „Polder invest“.
- 2025 m. balandžio 7 d. Įsigaliojus Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 161 „Dėl privatizavimo objektų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo ir valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų perdavimo" naujai redakcijai, įmonės AB „Lietuvos veislininkystė“ ir UAB „Genetiniai ištekliai“ išbrauktos ir Privatizavimo objektų sąrašo, o kontroliniai akcijų paketai perduoti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai.
- Net ir pasibaigus Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių plane numatytiems įgyvendinimo terminams, **penkios VVI nėra pertvarkytos iš nepažangia laikomos valstybės įmonės (VI) juridinės formos į akcines arba uždarąsias akcines bendroves.**

2. VVI sektoriaus indėlis į valstybės biudžetą išlaikė savo apimtį. Valstybė yra tinkamai diversifikavusi VVI portfelį – net ir keičiantis rinkos bei supančios aplinkos sąlygoms VVI indėlis į valstybės biudžetą išliko rekordiškai aukštas – paskirtų dividendų ir pelno įmokų suma padidėjo 3,0 proc. ir už 2024 metų rezultatus sudarė 191,3 mln. eurų. Bendra grąža valstybei, įtraukiant ir VI mokamus netipinius mokesčius, už 2024 metus siekė 232,5 mln. eurų. Analizės metu pastebėta, kad skirtingai taikomos dividendų ir pelno įmokų skyrimo praktikos – vienu akcininkų patvirtinti pelno paskirstymo projektai užtikrina tik minimalų procentą (pagal pasiektą nuosavo kapitalo grąžos rodiklį) siekiantį indėlį į biudžetą, kiti akcininkai orientuojasi į didesnę dividendų ar pelno įmokų paskyrimą.

3. 2024 metais VVI portfelio rezultatams reikšmingą įtaką ir toliau turi energetikos sektoriaus įmonių veikla:

- didžioji dalis VVI apyvartos buvo sutelkta energetikos sektoriaus įmonėse – vien AB „Ignitis grupė“ įmonių grupės uždirbtos pardavimo pajamos sudarė net 66,0 proc. visos metinės VVI portfelio apyvartos;
- energetikos sektoriui priskirtos įmonės yra labiausiai priklausomos nuo skolintų lėšų: 2024 metų pabaigoje šio sektoriaus finansiniai įsipareigojimai sudarė 79,3 proc. nuosavo

kapitalo ir 30,2 proc. punkto viršijo bendrą vidutinį viso VVĮ portfelio finansinių skolų ir nuosavo kapitalo santykį.

4. **Nuo 2020 metų daugiausiai susisiekiama sektoriui neigiamos įtakos turėjo COVID-19 pandemija, prasidėjęs karas Ukrainoje ir su tuo susijusios sankcijos, tačiau vertinant 2024 metų rezultatus fiksuojamas ženklus šio sektoriaus atsigavimas.** 2024 metais dešimt į VVĮ portfelį įtrauktų susisiekiama sektoriaus įmonių, įvertinus netipinių mokesčių įtaką, uždirbo ketvirtadaliu daugiau grynojo pelno (2024 metais – 87,7 mln. eurų, 2023 metais – 70,3 mln. eurų, 2022 metais – 37,5 mln. eurų, 2021 metais – 64,4 mln. eurų, 2020 metais – 71,6 mln. eurų). Į valstybės biudžetą paskirta dividendų ir pelno įmokų suma už 2024 metus, siekusi 68,5 mln. eurų, lyginant su praėjusiu ataskaitiniu laikotarpiu, padidėjo reikšmingiausiai iš visų VVĮ sektorių.
5. **VĮ Valstybinių miškų urėdijos rezultatams reikšmingos įtakos turi rinkos sąlygos.** Susisiekiama sektoriuje veikiančių VVĮ grynojo pelno šuolis gerokai sušvelnino ne tokius pelningus metus VĮ Valstybinių miškų urėdijai. 2024 metais sumažėjus medienos kainoms tarptautinėje rinkoje ir Lietuvos aukcionuose, įmonė antrus metus iš eilės fiksavo mažėjančią grynąjį pelną – 2024 metais jis siekė 75,1 mln. eurų (2023 metais 104,0 mln. eurų, 2022 metais 147,1 mln. eurų), o į valstybės biudžetą paskirta pelno įmoka sudarė 26,3 mln. eurų. Įmonė toliau vykdo specialiuosius įpareigojimus, už kuriuos valstybė nekompensuoja. Eliminavus specialiųjų įpareigojimų įtaką, įmonės komercinės veiklos grynasis rezultatas 2024 metais būtų 91,1 mln. eurų (2023 metais 117,4 mln. eurų).
6. **Baigėsi pirmasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų siektinų finansinių rodiklių, nustatytų vadovaujantis nauja veiklos matavimo rodiklių (KPI) koncepcija, matavimo laikotarpis.** Nuo 2022 metų kiekvienai VVĮ privalu išsikelti po 3 ilgalaikius finansinius rodiklius, kurių pasirinkimą bei siektinas vertes 3 metų laikotarpiui vertina Valdymo koordinavimo centras bei tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2022 m. gegužės 18 d. Vyriausybė nutarimu Nr. 509 „Dėl valstybės valdomų įmonių siektinų pagrindinių finansinių veiklos rodiklių 2022-2024 metų laikotarpiui patvirtinimo“ patvirtino ilgalaikių finansinių veiklos rodiklių rinkinius bei siektinas jų vertes ateinančių 3 metų laikotarpiui. Apibendrinus viso laikotarpio rezultatus, galima konstatuoti, kad **beveik du trečdaliai VVĮ sėkmingai pasiekė visus Vyriausybės nustatytus ilgalaikius finansinius rodiklius, tačiau tik 5 VVĮ minėti rodikliai buvo kelti pakankamai ambicingai.**
7. **Dvi valstybei atstovaujančios institucijos, t. y. Lietuvos Respublikos finansų ministerija ir Lietuvos Respublikos susisiekiama ministerija, valdo didžiąją dalį VVĮ portfelio.** Šių ministerijų, kaip valstybei atstovaujančių institucijų, priimami sprendimai turi išskirtinę įtaką portfelio įmonių veiklos rezultatams.
8. **2024 metais kolegialų valdymo ir priežiūros organų depolitizavimo ir nepriklausomumo lygis išlieka aukštas – jau trečius metus visi VVĮ valdybų ir stebėtojų tarybų pirmininkai yra nepriklausomi.** Renkamuose VVĮ kolegialų organų sudėtyse nepriklausomų narių procentas taip pat išlieka aukštas – 67 proc. – ir tai atitinka gerą EBPO valdysenos praktiką. Tuo tarpu kolegialų organų veikloje pastebima stiprėjančios moterų lyderystės tendencija – pastaruosius trejus metus VVĮ kolegialiuose organuose moterų dalis viršija 30 proc., o moterų, pirmininkaujančių VVĮ kolegialiam organui, procentas 2024-iais metais išaugo nuo 25,0 proc. iki 36,4 proc. rodiklis yra gerokai didesnis, nei vadovaujančių pačioms VVĮ. Taip pat užfiksuota, kad **2025 metų gegužės mėnesį iš 16 įmonių (13-os didelių VVĮ ir dar trijų potencialiai artimiausioje ateityje pateksiančių į didelių įmonių kategoriją) 10-tyje buvo tenkinamas lyčių balanso**

reikalavimas, kuris numato, kad ne vėliau kaip iki 2026 m. birželio 30 d. didelių įmonių valdymo ir priežiūros organuose (vadovo, valdybos narių, stebėtojų tarybos narių pozicijose) nepakankamai atstovaujamos lyties asmenys užimtų ne mažiau kaip trečdalį vietų.

9. VVI vadovų darbo užmokestis augo daugiau už vidutinį šalies darbo užmokestį ir vidutiniškai siekė apie 80-85 proc. rinkos vidurkio (prieš 4 metus tesudarė 50-70 proc.). Vidutinis VVI vadovų darbo užmokestis per 2024 metus padidėjo 16,9 proc. ir siekė 10 491 eurus. Žemiausias VVI vadovų vidutinis mėnesinis darbo užmokestis siekė 4 160 eurų, didžiausias – 23 493 eurus.

10. VVI kolegialių organų narių atlygiai per metus padidėjo – pirmininkų atlygiai pakilo 11,1 proc., o kitų narių – 11,3 proc. Vidutinis pirmininko atlygis siekė 2 586 eurus per mėnesį, nario – 1 956 eurus per mėnesį. Žemiausias VVI kolegialių organų narių atlygis siekė 886 eurai (2023 metais 850 eurų, 2022 metais buvo fiksuojama 549 eurai, 2021 – 265 eurai) per mėnesį, didžiausias – 3 352 eurai per mėnesį. Net ir įvertinant tai, jog valstybės valdomos įmonės savo veiklos apimtimis stipriai skiriasi, tokio dydžio skirtumai rodo, jog dalies VVI kolegialių organų nariams mokamas neadekvačiai žemas atlygis. Taip pat kolegialių organų narių atlygio duomenų rinkimo metu pastebėta, jog tuo atveju, kai taikoma atlygio politika, susieta su vadovo vidutiniu darbo užmokesčiu (VDU), įmonės taikė skirtingas praktikas VDU bazės pasirinkimo laikotarpiui ir perskaičiavimo periodiškumui.

11. Komiteto nario atlygis vidutiniškai sudarė 64,9 proc. kolegialaus organo nario atlygio. Vidutiniškai komiteto nario atlygis 2024 siekė 1 270 eurų per mėnesį. Komiteto pirmininko atlygis vidutiniškai siekė 69,2 proc. kolegialaus organo pirmininko atlygio arba 1 790 eurų per mėnesį.

12. 2024 metais 15 iš 33 VVI vykdė specialiuosius įpareigojimus. Iš jų 5 įmonių ataskaitiniu laikotarpiu vykdė tik specialiuosius įpareigojimus, t. y. neturėjo komercinės veiklos. VVI vykdomų specialiųjų įpareigojimų sąnaudos 2024 metais sudarė 522,0 mln. eurų, o turtas siekė 3,7 mlrd. eurų arba 26,6 proc. viso VVI portfelio turto. Specialiųjų įpareigojimų grynasis pelnas siekė 4,4 mln. eurų, nes didesnei daliai (8 iš 15 VVI), šios funkcijos buvo pelningos. Visgi vertinant gražos rodiklius, specialiųjų įpareigojimų turto gražos rodiklis siekė tik 0,1 proc., kai komercinės veiklos – 5,2 proc.

Rekomendacijos:

1. Užtikrinti procesus, leidžiančius atsisakyti valstybės įmonės (VI) juridinės formos (likusioms 5 VI), keičiant ją į pažangesnes akcines ir uždariasias akcines bendroves.
2. Siekti / skatinti, kad didelių VVI valdymo ir priežiūros organuose būtų užtikrintas tinkamas lyčių balansas.
3. Siekti maksimalios gražos dividendų ir pelno įmokų skyrimo praktikose, objektyviai įvertinant patvirtinamų dydžių (procentų nuo paskirstytinojo pelno) pagrįstumą.
4. Aiškiai apibrėžti kolegialių organų narių atlygio nustatymui reikalingos vadovo vidutinio darbo užmokesčio bazės pasirinkimo laikotarpį ir perskaičiavimo periodiškumą.